

dipam

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

YURTDIŞI ASKERİ VARLIK VE DIŞ POLİTİKAYA ETKİSİ

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN
Doç. Dr. Fahri ERENEL
Dr. Naim BABÜROĞLU

03 Aralık 2020 | DIPAM YouTube Kanalı

Panel Notları

03.12.2020 (Perşembe) tarihinde saat 19.00'da "Yurtdışı Askeri Varlık ve Dış Politikaya Etkisi"adlı panel online olarak DİPAM tarafından gerçekleştirilmiştir. Moderatörlüğünü, DİPAM Başkanı Tolga SAKMAN'nın üstlendiği panelde, DİPAM Danışma Kurulu Üyesi Prof. Dr. Mesut

Hakkı CAŞIN, İstinye Üniversitesi EPAM ve GÜVSAM Başkanı, Tuğg. (E) Doç. Dr. Fahri ERENEL ve İstanbul Aydın Üniversitesi Öğretim Üyesi, Tuğg. (E) Dr. Naim BABÜROĞLU konuşmacı olarak katılmışlardır.

Moderatör Tolga SAKMAN, konuşmacıları tanıtarak panelde tartışılacak olan konuları sıralamış ve devletlerin, yurtdışında üs kurması ve kuvvet bulundurmasının hukuki altyapısının ne olduğu, hangi şartlarda ve ne sebeple bu durumun sağlanacağını tartışacaklarını belirtmiştir. Akabinde, yurt dışındaki askeri varlıkların örnekler üzerinden konuşulacağını ifade etmiş ve konuşmacılara söz hakkı vermiştir.

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, yurtdışındaki askeri varlığın hukuki altyapısı hakkında konuşmasına başlamış ve Roma hukukundan beri temel kural olan, asker gönderen devletin hukukunun uygulandığını ifade etmiştir. Savaş ya da barış halinde askeri varlığı kabul edilen yabancı devletin kurallarının geçerli olacağını altını çizmiştir. Askeri müdahalelerin hukuki şartlarına ve devletlerin egemenlik hakkı olan kendi topraklarında askeri kuvvet kullanabilmesine ve başkalarının bunu kullanmaması gerektiğine açıklık getirmeye çalışarak, Montevideo Sözleşmesine dikkat çekmiştir. Özellikle Rusya ve Finlandiya arasındaki sorunda, mahkemenin Finlandiya'yı haklı bulduğunu hatırlatmıştır.

Bir devletin, başka bir devlete askeri müdahalede bulunmasının, o devlete yardım maksatlı olabileceğini söylemiştir. BM'nin barışı koruma harekâtına olanak veren 51. maddeye dikkat çekmiş ve bu durumun, 51. maddedeki meşru müdafaa hakkına ve kolektif güvenlik esasına dayandığını belirtmiştir. Bu tür durumlarda, kabul eden devletin egemenliğine herhangi bir tecavüzün olup olmadığı durumunun ve gönderen devletin kendi gönderdiği kuvvetlerin anlaşmasının nasıl yapılacağını önemli hususlar olduğunu ifade etmiştir. Akabinde,

angajman kurallarının nasıl olacağı ve ne şekilde belirleneceği konusunun da önemine vurgu yapmıştır. Hukuken bu durumun işgal kuvveti olarak tanımlanmadığını ve dolayısıyla, angajman kurallarının, hukukun müdafaaya dayalı olduğuna hükmettiğini belirtmiştir. Ancak, gönderen devlet ve kabul eden devlet arasında "Host-Nation" durumunun olup olmamasının önemine vurgu yaparak, ana çatı hukukta "kabul eden devlet antlaşmasının" yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir. Bu durumun istisnalarının olduğunu belirtmiş ve Sovyetlerin Macaristan'a olan müdahalesini örnek olarak göstermiştir. Temeldeki kuralın, kabul eden devletin zor durumda olup dışarıdan kuvvet çağırmak zorunda kaldığında BM'nin 51. maddesinin devreye girdiğini söylemiştir ve BM barış kuvvetine dikkat çekmiştir. BM'nin barışı koruma faaliyetleri açısından bakıldığında ana temanın bozulan barış ve istikrarın kısa sürede yeniden inşasına odaklanılmış olduğunu dile getirmiştir. BM'nin çatışma bölgelerindeki rolüne ve sorumluluklarından bahsederek hem insani faaliyetleri gözetlediğini hem de bölgedeki gelişmeleri yakından gözlemlediğini aktarmıştır. BM'nin bu faaliyetlerine örnek teşkil etmek amacıyla İsrail-Filistin çatışmaları başta olmak üzere dünya genelinde birçok örnek vermiştir. Türkiye'nin özellikle Bosna, Kosova ve Somali'de olduğu gibi çatışma bölgelerinde BM ve NATO şemsiyesi altında barışı koruma hususunda önemli rol aldığını da eklemiştir.

Doç. Dr. Fahri ERNEL, ilk olarak bu tür süreçlerde, diplomasinin önemine değinmiş ve geçmişte olduğu gibi bugün de diplomasinin rolüne dikkat çekmiştir. Diplomasinin çeşitlenmesinden yola çıkarak savunma diplomasinin artan öneminin altını çizmiş ve karar alıcılar

tarafından aktif bir şekilde kullanıldığını ifade etmiştir. Savunma diplomasisinin, yumuşak gücün önemli unsuru haline geldiğini belirtmiştir. Barışı koruma konusunda Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu, Atatürk'ün "Yurtta barış, cihanda barış" cümlesiyle özetlemiştir.

Yurtdışına gönderilecek askeri varlığın, yasallığının mutlaka sağlanması gerektiğini dile getirmiştir. Türkiye'nin bugüne kadar ki yurtdışı operasyonlarının hepsinin, hem ulusal hem de uluslararası hukuka göre yapıldıklarını ifade etmiştir. Türkiye'nin yurtdışı operasyonlarının genel olarak BM misyonu, Doğu Timur Misyonu, NATO şemsiye altında ve ülkelerle yapmış olduğu ikili anlaşmalar çerçevesinde yaptığını söylemiş ve bu durumlara örnekler vermiştir. Türkiye'nin, Azerbaycan'daki ikili anlaşmalar çerçevesindeki varlığını, Irak ve Suriye'deki ulusal hak ve çıkarları ve barışı koruma doğrultusundaki varlığı ve Kıbrıs'taki garantörlüğü doğrultusundaki varlığının dış politika ve stratejisi ile uyumlu olması gerektiğini ifade etmiştir. Türkiye'nin BM ve NATO'nun ortak bir misyonu olduğunu ve çatışma bölgelerinde önemli ve etkili bir güç olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu söylemin, sadece kendileri tarafından söylenilmediğini, birlikte çalışmış olduğu BM ve NATO mensubu kişilerin de söylediğinin altını çizmiştir. Bu tür faaliyetlerin savunma diplomasisi adı altında çerçeveselendirmek gerektiğini ifade etmiştir.

Dr. Naim BABÜROĞLU, yurt dışında askeri varlık bulundurmanın, ülkelerin ulusal çıkarlarıyla doğrudan ilgili bir araç haline geldiğini ifade etmiştir. Ülkelerin, jeopolitik güç mücadelesinde kendi politikalarını oluştururken, en önemli araçlardan birinin de coğrafyaları dışında bulundukları güçlerle doğru orantılı olarak hareket ettiklerini belirtmiştir.

ABD'nin yurtdışında yaklaşık 800 civarında üssü olduğunu belirtmiş ve bunun için de 100 milyar dolarlık bir bütçe harcadığını ifade etmiştir. Dünya üzerindeki üslerine ve asker sayılarına örnekler vererek yaklaşık 180 ülkede ABD askerinin bulunduğunu belirtmiştir. ABD'nin, Ortadoğu'ya özellikle önem verdiğini ifade etmiş ve Ortadoğu'daki varlığından bahsetmiştir. ABD'nin kendi ulusal çıkarları doğrultusunda gücünü kontrol edip yönlendirmeye çalıştığını dile getirmiştir.

Sert gücün önemine vurgu yaparak, yumuşak güç üzerindeki etkisinden bahsetmiş ve ABD'nin bu doğrultuda ilerlediğini ve bu yüzden de küresel güç olduğunu ifade etmiştir. ABD'nin sadece yurtdışındaki askeri varlığa harcamış olduğu bütçenin 100 milyar dolar olmasına karşın Rusya'nın 2019 itibari ile yıllık savunma bütçesinin en fazla 66 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir. Bu şekilde bir karşılaştırma yaparak, küresel gücün korunması adına bu durumun devam edeceğini iddia etmiştir. Diğer konuşmacıların bahsetmiş olduğu BM'nin 51. maddesinin ABD ve diğer küresel güçler tarafından gelinen noktada dikkate alınmadığını belirtmiştir. Özellikle ABD ve bazı güçlerin dış politikada uygulamış oldukları "Bana ait olan bana aittir, sana ait olan ise müzakereye açıktır" prensibinin şu anda geçerli olduğunu iddia etmiştir. Bu tezine örnek teşkil etmesi açısından, ABD'nin, İsrail'in başkentini Kudüs olarak tanıması kararının hiçbir BM ve NATO kararlarına uymadığı örneğini vermiştir. Aynı şekilde Golan Tepeleri konusunda da aynı durumun geçeli olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye'nin, BM misyonu altında göstermiş olduğu askeri varlığına örnekler vermiş ve ulusal çıkar için sert güç bulundurduğunu ifade etmiştir. Keza aynı şekilde Kıbrıs ve

Azerbaycan'daki durumu da aynı şekilde değerlendirmiştir.

Rusya'nın, ABD politikası tarzı politika geliştirdiğini ve özellikle Putin döneminde bu durumun daha da belirginleştiğini ifade ederek Rusya'nın artan yurtdışındaki askeri varlığına dikkat çekmiştir. ABD'nin Rusya ve Çine karşı NATO şemsiyesi altında müttefiklerle beraber yurtdışındaki askeri varlığını arttırmaya çalıştığını ifade etmiş ve Suriye'deki koalisyon güçlerini örnek olarak vermiştir. Benzerinin körfez ülkelerinde de olduğunu ifade etmiştir. NATO'nun BM'nin 51. maddesine birçok kez riayet etmediğini ve gösterişten ibaret olduğunu iddia etmiştir. Tüm bu süreçlerde savunma bütçesinin önemine vurgu yaparak ABD'nin 2021'de yaklaşık olarak 780 milyar dolar ayıracağını ifade etmiş ve tüm NATO üyelerinin savunma bütçelerini arttırdığını ifade etmiştir. Buna karşın Rusya, Çin, Hindistan gibi ülkelerin ABD'ye göre çok daha az bir savunma bütçesine sahip olduklarını belirtmiş, Çin'in yaklaşık olarak 250 milyar dolar, Rusya'nın 65 milyar dolar olduğunu ifade etmiştir. ABD'nin savunma bütçesi olarak Rusya'ya olan ezici farkına rağmen, Rusya'nın Suriye'de, Libya'da ABD ile dengeleri sağlayabildiğine dikkat çekmiştir. Aynı şekilde Suudi Arabistan'ı örnek olarak göstermiş ve yaklaşık olarak 62 milyar dolar savunma bütçesine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu şekilde Rusya ile aynı savunma bütçesine sahip olmasına rağmen, Yemen'de başarısız olduğunu, kendi güvenliğini ve bölgenin güvenliğini dahi sağlayamadığını ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak savunma bütçesi ve teknolojinin önemli olduğunu fakat eğitilmiş insan ve mantaliteye sahip olmanın daha önemli olduğunu iddia etmiştir. Türkiye'nin de durumunu değerlendirerek savunma bütçesindeki rakamlara göre yapmış olduğu faaliyetleri

örnek göstererek TSK'nın önemine ve geçmişine vurgu yapmıştır. Terör örgütleri üzerinden vekalet savaşlarının yayıldığını ve savaşların bu şekilde daha da artacağını ifade ederek savunma bütçelerinin gitgide artacağına yönelik beklentiyi ifade etmiştir. Türkiye gibi bir ülkenin yurtdışında asker bulundurmadan kendi ulusal çıkarlarına hizmet edemeyeceğini ifade etmiş ve Suriye, Irak ve Libya gibi yerlerde askeri varlığı kaçınılmaz olarak görmüştür.

Yurtdışı askeri varlığının, diplomasının en önemli aracı olduğunu ifade ederek maliyetine de değinmiş ve her şeyin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmiştir.

Moderatör Tolga SAKMAN, Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN'e BM'nin barışı koruma, temin ve tesis sürecinde, katkıda bulunup asker gönderen ülkelerin asıl amacını sormuş ve bu ülkelerin niyetini sorgulamıştır. Ardından, sürece dahil olan ülkelerin dış politikalarına olan yansımaları ve üzerlerindeki baskıyı sormuştur.

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, küresel ve bölgesel güçlerin kendi çıkarları uğruna hareket ettiklerini izah etmiş ve sürece katılan ülkelerin de bir çıkar uğruna sürece katıldıklarını ifade etmiştir. Özellikle bayrak gösterme durumunun önemini vurgulamıştır. Ulusal ve uluslararası hukukun birçok olayda uygulanmadığını ifade etmiş ve tarihteki bazı katliamları örnek olarak vermiştir. Bu katliamlara rağmen herhangi bir yargılamanın da yapılmadığına dikkat çekmiştir. Sert gücün yanında yumuşak gücün de önemine vurgu yaparak Stalin dönemindeki Vatikan ile olan ilişkileri hatırlatmıştır. Son dönemlerde ortaya çıkan özel askeri şirketlerden Rus Wagner grubunu örnek göstererek bu tür paralı askerleri

gönderen devletin de yargılamadığını ifade etmiştir. Asker gönderen devletin, orta ve uzun vadede askerinin göndermiş olduğu coğrafyayı ve insanlarını tanıdığını söylemiş ve bu durumu çok önemli bir durum olarak göstermiştir. İleriki yıllar için bir ön hazırlık ve psikolojik harp yeteneğine büyük katkıları olduğunu ifade etmiştir.

Barışı korumada uluslararası meşruiyetin vurgusunu yaparken bir taraftan da BM'nin askeri kanadının olmamasını eleştirmiştir. Çatışma bölgelerinde çatışmayı engelleme kültürünün yayılması ve barışı koruma kültürüne sahip olmanın önemini vurgulayıp, sürece katılan aktörlerin birincil görevlerini sıralamıştır.

Moderatör Tolga SAKMAN, Doç. Dr. Fahri ERNEL'e savunma sanayi ürünlerinin satışı ve bu ticaretin ülkeler arasındaki ilişkileri ne derecede etkilediğine dair sorusunu sormuştur.

Doç. Dr. Fahri ERNEL, Türkiye'nin savunma sanayi ürünlerinin pazarlanmasında önemli bir konuma sahip olarak tatbikatlarda ve yurtdışındaki eğitimlerde kullanımı alanlarını sıralamıştır. Askeri harekatta kullanılan silahların, harekata yeni bir bakış açısı verdiğini söylemiş ve bu durumun, ABD merkezli Washington Post gazetesi tarafından dillendirildiğini ifade etmiştir. Savunma sanayisinin dış politikada önemli bir enstrüman olduğuna inandığını belirtmiştir. Önemli bir milli güç unsuru olduğunu ifade etmiş ve savunma diplomasisi için önemini vurgulamıştır. Özellikle Türk menşeli silahlardan, TSK'nın kullandıklarının yurt dışında daha fazla rağbet gördüğünü ve satışları etkilediğini ifade etmiştir. TSK'nın başarılı bulup kullandığı silahlara karşı oluşan güvenden bahsetmiş ve bunun satışlar için önemini vurgulamıştır.

Moderatör Tolga SAKMAN, yaşanan Körfez Krizi sonrası dönemde ve mevcut gergin siyasi iklimde dahi Katar'da askeri üsleri bulunan çok sayıda ülkenin BAE ve Suudi Arabistan ile olan ilişkilerinde herhangi bir sıkıntının olmadığını tam tersine bir süredir daha yakın ilişkilerin kurulduğunu belirtmiştir. Katar ile BAE ve Suudi Arabistan arasındaki gergin ilişkilere rağmen, bu üslerin kullanımı hakkında Dr. Naim BABÜROĞLU'na fikirlerini sormuştur.

Dr. Naim BABÜROĞLU, Katar'ın topraklarının 1/3'ünün ABD üssü tarafından işgal edildiğini ifade etmiştir. Yıl içinde bu üstte yaklaşık olarak 8 ile 13 bin ABD askerinin varlığının mevcut olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ABD'nin diğer Körfez bölgelerinde de fazlaca askeri varlığının mevcut olduğunu belirtmiştir. Türkiye-Katar ikili ilişkileri sayesinde Türkiye'nin Katar'da üssünün (Birleşik Müşterek Kuvvet Komutanlığı) mevcut olduğunu belirtmiş ancak ABD ile kıyaslanamayacak derecede küçük olduğunu ifade etmiştir. Fakat Türkiye'nin Katar'da bulunup bayrak göstermesini son derece önemli bulmuştur. Önemi olarak ikili ilişkilere olumlu katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Türkiye'nin Katar'da bulunmasını ayrıca askeri eğitim ve savunma sanayi ürünlerinin satışları konusunda da önemli bir husus olarak görmüştür. ABD'nin Körfez ülkelerindeki askeri varlığının ABD'ye olan ekonomik yükünün çok az olduğunu çünkü ABD'nin buradaki giderlerin hepsinin bu ülkeler tarafından karşılanmakta olduğunu hatırlatmıştır. Bu şekilde hem bu ülkelere silah satışı yapmakta hem de tatbikatlar gerçekleştirmekte olduğunu ifade etmiştir. Bu çıkarımlarını orada görev yaptığı zamana dayandıran Babüroğlu, bu durumun kendisi tarafından tecrübe edildiğini ifade etmiştir.

Son olarak, doruk noktasına ulaşan bu askeri varlığın durgunlaşması muhtemeldir. Ancak önemli olanın, etkin yumuşak gücün, bu askeri gücün elde ettiği doruk noktasındaki bu kazanımı masaya yansıtma kabiliyeti olduğunu, dile getirmiştir.

DİPLOMATİK İLİŞKİLER ve POLİTİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER for DIPLOMATIC AFFAIRS and POLITICAL STUDIES

+90 216 310 30 40 info@dipam.org

+90 216 310 30 50 www.dipam.org

Murat Reis Mahallesi Gazi Caddesi No:69
Üsküdar/İstanbul

KONUŞMACILAR HAKKINDA

Tuğg. (E) Doç. Dr. Fahri ERENEL, 1980 yılında iktisat anabilim dalını başarı ile tamamlayarak Piyade subayı olarak Kara Harp Okulu'ndan, 1991 yılında Kurmay Subay olarak Kara Harp Akademisinden mezun olmuştur. 1993 yılında Silahlı Kuvvetler Akademisini bitirmiştir. 1996 yılında ABD'de Barış Gücü Operasyonları'nın planlanması ve uygulanması eğitimini almıştır. 2003 yılında Beykent Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında, 2017 yılında Yeni Yüzyıl Üniversitesinde İş Sağlığı ve Güvenliği alanında Yüksek Lisansını, 2006 yılında İstanbul Üniversitesinde İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalında Doktorasını, 2018 yılında İstanbul Üniversitesinde Sosyoloji lisans eğitimini tamamlamıştır. 1980-2010 yılları arasında Türk Silahlı Kuvvetlerinin çeşitli kademelerinde görev yapmıştır. 2005 yılında Tuğgeneralliğe terfi etmiştir. Yaklaşık 8 yıl (Şırnak, Hakkari, Ağrı ve Tunceli) Terörle Mücadelede uygulayıcı ve planlayıcı olarak görev almıştır. 2017 yılında Yönetim ve Strateji alanında Doçent olmuştur. Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde, 10 yıldır Savunma Kaynaklarının Planlanması ve Yönetimi ile Güvenlik ve Strateji yüksek lisans dersleri vermektedir.

Prof. Dr. Mesut Hakkı CAŞIN, DİPAM Danışma Kurulu Üyesi, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurulu üyesidir. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Lisans 1983), Gazi Üniversitesi Kamu Hukuku (Yüksek Lisans 1986), Texas San Antonio College'de Amerikan Anayasa Hukuku ile devam etmiştir ve (Doktora Eğitimini 1994) İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamlamıştır. Gazi Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, Yeditepe Üniversitesi, Özyeğin Üniversitesi, İstinye Üniversitesi, Milli Savunma Üniversitesi'nde uluslararası hukuk ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinde lisans, yüksek lisans, doktora dersleri vermiştir.

Tuğg. (E) Dr. Naim BABÜROĞLU, 1977 yılında Kuleli Askeri Lisesi'nden, 1981 yılında Kara Harp Okulu'ndan mezun oldu. 1992 yılında Kara Harp Akademisi'ni, 1995 yılında Silahlı Kuvvetler Akademisi'ni bitirdi. 1992 KHA'den kurmay yüzbaşı olarak mezun olduktan sonra, Hakkari dağ ve komando tugay komutanlığında görev yaptı. Ardından, Kara Harp Akademisinde öğretim üyeliği ve Plan subaylığı görevlerini sürdürdü. 1995 yılında Silahlı Kuvvetler Akademisi'ni bitirdi. Naim Babüroğlu, 2001-2004 yılları arasında Genelkurmay Başkanlığı karargahında çalıştı. Tuğgeneral rütbesinde iken 2011 yılında emekli oldu. ABD Oklahoma Üniversitesinde İnsan İletişimi ve İlişkileri (Human Relations) konusunda Yüksek Lisans, Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Tarih alanında Doktora yapmıştır.